

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ РУСКОЙ МОЛОДЕЖИ
ЮЛІАНА НАСАЛЬСКОГО.

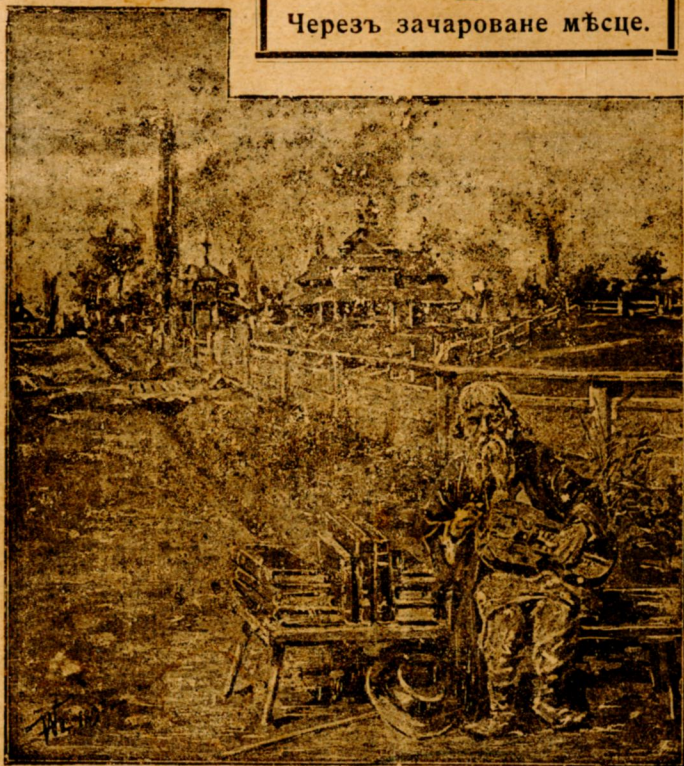

ДОБРИ ДУШЪ.

Про Япанъ.

Байочки.

Черезъ зачароване мѣсце.

2006р
2014
БІБЛІОТЕКА ДЛЯ РУСКОЙ МОЛОДЕЖИ
Юліана Насальскаго.

Выпускъ LXXXII.

Томъ CLXI.

Рѣкъ XXI.

ФРАНЦЪ ГОФМАНЪ.

ДОБРІЙ ДУШЪ

ОПОВѢДАНЬЕ.

Зъ нѣмецкой мовы переповѣвъ

И. М.

~~ад 93027~~
~~93027~~

КОЛОМЬЯ, 1914.

Зъ печатнѣ М. Бѣлоуса въ Коломьѣ.

8(Δ) HIM.,: 1949^v-3 H 32877

70K

КОМП. 1.

И. 110837

КОМП. 1

ЛЪВОНСКА БИБЛИОТЕКА
 АВ. 7-100Р
 № 110837

I.

Богатый купецъ.

— Чортъ бери всѣхъ докторовъ — говоривъ Овердикъ сильно розгнѣванный и ступавъ сердито по паркетовой пѣдлозѣ своей гарно урядженой комнаты. — И зъ паномъ гофратомъ Мейеромъ, нашимъ домашнымъ лѣкаремъ, вже дальше не можна вытримати, вѣдь коли ихъ величество надѣлило его орденомъ червоного орла! — Великѣ заслуги! Ахъ, Боже! Вылѣчивъ тамъ принца зъ катару або зъ иншой якои легкой хоробы, що впрочѣмъ зробивъ бы каждый иншій, а вѣнь черезъ те згордѣвъ и думаетъ, що може робити зъ людьми, що ему подобаетъ ся и пѣслати ихъ, где ему забажае ся. Якѣ зарозумѣлый! — И ты ему притакуешь — сказавъ вѣнь пѣднесенымъ голосомъ, звертаючись до луковатого вѣкна, бѣля котрого сидѣла его

жѣнка — ты еще ему притакуешь! Щось страшного!

— А вжежь, любый мужу. Гофратъ Мейеръ есть вповнѣ правый — вѣдпирала панѣ Овердѣкъ зѣ веселою усмѣшкою на свѣжихъ, жаркихъ губахъ. — Та-жь не заперечишь сему, що твое здоровлье трохи пѣдѣрване.

— Кто-жь заперечуе? Я знаю, що я вѣдѣ кѣлькохъ мѣсяцѣвъ не мавѣ анѣ одной веселой години. А хибажь я мушу пѣсля порады Мейера уживати морскихъ купелѣвъ? Чи мусить вѣнѣ мене на чотыри або шѣсть тыжднѣвъ вѣдѣрвати вѣдѣ справѣ, якѣ вымагають конче моей прысутности? Що за зарозумѣла людина!

— Ты такѣ не говоривѣ коли нашѣ Едвардѣ передѣ чотырма роками захорувавѣ бувѣ и лише надмѣрна опѣка доктора Мейера выратувала его вѣдѣ смерти.

— Ну, ну, та вжежь — тогда! Тогда панѣ докторѣ бувѣ не такѣй жадный славы, якѣ теперѣ панѣ гофратѣ — бурмотѣвъ Овердѣкъ.

— А передѣ двома роками, коли я цѣлыми тыжднями борола ся зѣ житьемѣ и смертѣю, то ты инакше выражавѣ ся про гофрата Мейера — сказала жѣнка трохи усмѣхаючися. — И коли я не помиляю ся, то вѣнѣ вже тогда мавѣ ордерѣ и мимо того

поводивъ ся зъ нами, якъ найлѣпшій пріятель. Сего ему нѣколи не забуду.

Легке заклопотанье указало ся на обличу Овердіка и гнѣвный выразъ зникъ нечаяно зъ его очей.

— Я такожь нѣ, такожь сего ему не забуду, — нѣколи — говоривъ вѣнъ и подавъ руку своей жѣнцѣ. — Твоя правда, а менѣ такъ и дурницѣ лѣзуть въ голову. Прости менѣ, Боже, коли я нарѣкаю на мого пріятеля Мейера, якій належить до лучшихъ душъ свѣта. Та ты мене добре знаешь и знаешь, що лишень въ гнѣвѣ я такъ строго выражаю ся про него!

— Такъ, такъ, знаю тебе, любый мужу, и чыслю на те, що ты послухаешь добрыхъ радъ лѣкаря — вѣдповѣла жѣнка, споглядаючи пріязно на своего мужа. — И лише черезъ морскій купелѣ и вѣддаленье вѣдъ всякого занятя успокоять ся твои нервы.

— Правда твоя, люба жѣнко, але якразъ теперь, коли я що дня есьмъ тутъ конечно потрѣбный — закликавъ Овердікѣ. — Кинь лише окомъ на пристань, — сказавъ вѣнъ, пѣднимаючи шовкову фѣранку при вѣкнѣ — тамъ стоятъ тры кораблѣ, які потребують мого нагляду и опѣки! Тамъ Анна, Нептунъ, тутъ Елисавета, Юлѣя и Фридрихъ Вильгельмъ! Можу стратити кѣлька тысячъ таля-

рôвъ, коли ладованье и выладовуванье това-
рôвъ буде безъ мого нагяду!

— Твое здоровлье вартнѣйше, якъ пару
тысячъ талярôвъ, любый мужу — вôдповѣла
сердечно жѣнка. Половина твого маетку не
вартуе того. И чому якразъ такъ гарно за-
дивляешъ ся на те все? Ты маешъ людей,
на якихъ ревнôсть и вѣрнôсть можешъ спу-
стити ся.

— На нѣкого не можна спустити ся, хи-
ба на себе самого — сказавъ богатый ку-
пецъ и властитель кораблей. — Коли-бъ бо-
дай нашъ Едвардъ..., але вонъ еще молодой
и бою ся дуже, що и пôзнѣйше зъ него нѣ-
чого доброго не буде! Нѣ, нѣ и еще разъ нѣ,
я не можу опустити на тры мѣсяцѣ Стет-
тинъ! Такъ не иде! Справъ не можу передати
въ чужій руки. Се булобъ легкодушнымъ, —
такъ, такъ, занадто легкодушнымъ!

— Хиба-жь твôй книговодчикъ Илько,
котрого вôрнôсть ты неразъ выхвалювавъ и
котрый тобѣ черезъ дваццять рокôвъ спов-
няе ревно свою повиннôсть, хибажь вонъ не
зможе на сихъ кôлька тыждней заступити
твое мѣстце.

— Нѣ, нѣ! Илько розумна голова и знае
ся на книговодствѣ, але не ему до выдаваня
приказôвъ!

— А Райхотъ, Вильгельмъ, або Вальтеръ?

Се такожъ добрій люде, про якихъ ты не зле
выражавъ ся!

— Такъ, такъ, добрій робѣтники, на я-
кихъ можна спустити ся и нѣчого бѣльше! —
продовжавъ Овердѣкъ рѣшучо и кивавъ е-
нергѣчно головою. — Такъ не иде и якразъ
въ такѣмъ часѣ не можу опустити Стеттѣнъ!

Панѣ Овердѣкъ спустила сумно голову.
Але небавкомъ заблистѣли еи очи и певна
бодрѣсть палала зъ еи очей.

— А Мартинъ? — закликала она — нашъ
честный Мартинъ!

Овердѣкъ пѣднѣсъ палець до чола и
сказавъ:

— Мартинъ, Мартинъ! А я забуду про
таку добру душу! Коли вже кого настанов-
ляти на свое мѣсце, то певно що Мартина,
хочъ вѣнъ тѣлько наглядачъ магазину! Ого,
сежъ мѣй чоловѣкъ! Можешъ приказати па-
кувати мѣй куферъ, жѣнко! А Мартинъ мае
сейчасъ явити ся въ мене!

Двома жвавыми кроками пѣдступивъ до
дзвѣнка и задзвонивъ такъ сильно, що го-
лосъ розпливъ ся по цѣлѣмъ домѣ.

— Нехай прѣйде Мартинъ, — безъ про-
волоки! — сказавъ вѣнъ до слуги, що по-
спѣшно наблизивъ ся до него.

И не минуло двохъ хвиль, якъ въ кѣм-
нату увѣйшовъ чоловѣкъ, високий, добре збу-

дованый въ чыстѡй, але / звычайнѡй оде-
жи робѡтника.

— До вашихъ услугъ, пане, сказавъ вѡнъ
и своею широкою долонею загорнувъ воло-
сье до горы, що спадало ему на чоло. — Що
прикажете?

— Мартине! — промовивъ Овердїкъ —
я мушу вѡдѣздити на кѡлька тыждней. Лѣ-
каръ приказавъ такъ зробити, щобы ратувати
пѡдкопане свое здоровье.

— А що менѣ робити? — спытавъ Мар-
тинъ трохи здивованый. — Чи може якъ слу-
га маю вамъ товаришити въ подорожи?

— Нѣ, противно, ты маешь тутъ остати
ся и пѡдчасъ моея неприсутности заступити
мое мѣстце, се значить, мати наглядъ надъ
всѣми моими справами.

Мартинъ кивнувъ задумчиво головою.

— Такъ не иде, пане! — була коротка
вѡдповѣдь.

— Такъ мусить бути! — вѡдповѣвъ панъ!

— Такъ не иде, пане — вѡдповѣвъ Мар-
тинъ сухо. — Панъ Илько се перейме. Я не
розумѣю ся на книжкахъ и письмахъ тамъ
въ канторѣ. Въ магазинѣ орѣнтую ся и
знаю, що треба робити при выладовуваню
товарѡвъ зъ корабля, але дальше не сягае
мое знанье.

— Алежь, дураку, тажь наглядъ при вы-

ладовуваню и ладованю кораблей, сежь найголовнѣйша рѣчь въ интересѣ — переконувавъ Овердікъ.

— Не такъ, пане, я думаю, — була вѣдповѣдь Мартина — бо я вѣчно чувъ, що веденье книгъ и кореспонденціѣ есть найголовнѣйшою рѣчею.

— Сего не розумѣешь, Мартине, и се я тобѣ мушу пояснити. Въ канторѣ иде все порядно, бо тамъ на чолѣ стоитъ мѡй старый Илько — але до чогожь тѣ всѣ книжки и кореспонденція, коли товари на корабляхъ чи въ магазинѣ не находятъ ся на своимъ мѣсци и порядку и безъ доброго наглядю.

— Такъ, се правда, — бурмотѣвъ Мартинь.

— Отже пѡсля моеи гадки, — мовивъ Овердікъ — пѡдчасъ моеи неприсутности ты маешь взяти наглядъ и опѣку надъ тымъ всѣмъ.

— Добре, пане! ѣдьте въ имя Боже, а я про все подбаю — сказавъ Мартинь.

— Я спокѡйный теперь, коли лишаю все на твои руки, бо вѣрю въ твою прихильну щырѡсть.

— Можете ѣхати, коли вамъ подобае ся. По тыхъ словахъ наглядачъ магазину

вклонивъ ся, закинувъ еще разъ свое спадающе на чоло волосье и выйшовъ.

— Теперь я спокойный — сказавъ Овердикъ до своей супруги и вже хочу не проволѣкаючи нѣ одной хвилины, лише о скѣлько возможно, вырушити якъ найскорше въ дорогу. Чи мѣй куферьъ буде до завтра рано спакованный, Малько?

— Буде, любый мужу. Означи еще теперь годину свого вѣдѣзду и все буде добре, тѣлько тобѣ еще треба когось взяти зъ собою, яко товариша подорожи.

— Нѣкого не беру зъ собою, самъ выбираю ся.

— Якъ-же такъ? Ты привикъ до выгѣдъ, а въ дорозѣ ихъ не будешь мати. Тому вѣзьми зъ собою Едварда, або хочъ Емму.

— Нѣ, нѣ — мовивъ Овердикъ. — Едвардъ буде для мене скорше тягаремъ, якъ помочію, а Емма за слаба, щобы выдержати морской воздухъ. Зѣ службы такожь нѣкого не вѣдтягну, а наилучше самъ собѣ поѣду.

Другого дня попрощавъ ся Овердикъ зъ жѣнкою и дѣтьми и удавъ ся на парохѣдъ. Такожь вѣдказавъ собѣ всякого товариства. Лише его вѣрный Мартинъ ишовъ за нимъ ажъ до корабля и нѣсь на своихъ сильныхъ плечахъ пакунокъ, якій дуже старанно зложивъ въ каютѣ своего пана.

— Тутъ буде вѣнь добре стояти — сказавъ Мартинъ. — Чи прикажете еще що?

— Нѣ, Мартине, тримай менѣ тѣльки въ порядку магазинъ и товари и бѣльше нѣчого вѣдь тебе не вымагаю.

— Про се не журѣтъ ся, пане! Притѣмъ желяю вамъ веселой подорожи, скорого вылѣченя та швыдкого повороту назадъ до дому.

Овердѣкъ стиснувъ сильно руку вѣрного слуги. Въ тѣй хвили роздавъ ся трыкратный голось пароходного дзвона и Мартинъ мусѣвъ спѣшыти ся, щобы еще на часъ бути на березѣ. Вѣдтакъ засыпѣла машина, бѣчній лопаты почали продирати ся водою, а гарный парохѣдъ плывъ гордо на отверте море.

II.

Хата на побережю моря.

На крейдовѣй скалѣ, такъ зѣ двѣста метрѣвъ понадъ поземомъ моря, стояла мала хатина убогого рыбака. Стрѣмкѣй и вузкѣй сходи вели на берегъ, якѣ обполокували морскѣй фылѣ.

Такъ зо двѣста крокѣвъ вѣдь самѣтної хатыны, лежало велике рыбацке село, до ко-

трого кожного лѣта прибували лѣтники, щобы скрѣпити свое здоровье морскими купелями. Се було якразъ то саме село, куды гофратъ Мейеръ пославъ Овердіка на вылѣченье.

День клонивъ ся до заходу. Передъ рыбацкою хатою на подвѣрю въ тѣни яблѣнки сядѣли на деревяннѣй лавцѣ тры особы: бабуся, молода жѣнка и хлопецъ, котрый мѣгъ числити пятнайцять лѣтъ. Се були баба, мати и сынъ.

Все, що находило ся на обѣистю и въ хатѣ, выглядало цѣлкомъ звычайнымъ и простымъ. Хатына мала одно невелике вѣконце зъ чистыми шыбами. Крыша була пошыта соломою. Въ серединѣ хаты вся обстановка хочъ бѣдна, находила ся въ порядку, яка складала ся зъ кѣлькохъ яловыхъ стѣльцѣвъ, стола, полицѣ и лѣжка, а вѣнці великой кафлевои печи. Одынокою окрасою обыдвохъ кѣмнатъ були образки, що представляли ловлю рыбъ, мальовані якоусь невправленою рукою.

— Холодный воздухъ вѣе зѣ стороны моря — сказала баба и перестала прѣсти на коловоротцѣ. — Що-жь думаешь, Аксель, чи буде буря въ ночи?

Аксель, котрый направлявъ зъ мамою рыбацкѣ сѣти, вѣдѣрвавъ ся вѣдъ работы,

глянувъ ясными, синими очима въ даль, вѣд-такъ на небо и сказавъ:

— Ой, здае ся, бабусю, що буде буря и то навѣтъ дуже сильна. Неспоко́йный воздухъ а и фылѣ на морю несопо́йный. Горе рыбакамъ, коли повѣе по́вночно - сходный вѣтеръ.

— Наступить правдоподобно лиха нѣчь — сказала мати, бо небо сильно захмарило ся надъ землею. А и зелене море прибрало якусь чорну краску и не вѣдбивало вже такъ гарно соняшныхъ лучѣвъ.

Далеко зъ заходу повѣявъ холодный вѣтеръ и погнавъ хмарами по небѣ. Еще разъ глянуло сонце изза неохмареного мѣсця и сховало ся.

— Се не ворожить добромъ — сказала бабуся. — Мевы и иншѣ птыцѣ кружляють нетерпеливо въ воздухѣ, що предсказуе близьку бурю. Ходѣмъ до хаты и помолѣмъ ся Богови, щобы вѣдвернувъ вѣдъ насъ нещастье.

Сильный подувъ вѣтра, якій заколыхавъ галузьемъ яблѣнки, бувъ такъ переразливый, що сейчасъ забрали ся баба, мати и сынъ Аксель до хаты. Блѣдаве свѣтло почало небавомъ падати черезъ вѣкно малои хатыны.

Ледво годину могли мешканцѣ рыбацкои оселѣ бути споко́йными, бо опѣсля може зъ подво́йною або потро́йною силою почавъ

тиснути ся и свыстѣти вѣтеръ за вѣкномъ та гудѣвъ страшно на дворѣ.

— Неможливо заснути, коли такъ сильно гуде вѣтеръ — бурмотѣвъ Аксель. — Я перечекаю такъ до рана, а ранокъ зъ певностію принесе красну погоду.

Увѣйшовъ до кѣмнатки, где спали мати и бабуся и прислухувавъ ся кѣлька хвилинь. Въ хатѣ було тихо.

Коли вернувъ до своеи кѣмнатки, замиготѣла блыскавица, яка въ однѣй хвили освѣтила море. Вѣдтакъ роздавъ ся сильный гукъ, якій закѣнчивъ ся страшнымъ ударомъ.

Аксель зѣрвавъ ся.

— Се не може бути грѣмъ, головно сей послѣдний ударъ! — сказавъ вѣнъ до себе и приближивъ ся до вѣкна, щобы кинути окомъ на море. Вѣнъ нѣчого не бачивъ кромѣ непроглядной пѣтьми и одной блѣдой звѣзды на небѣ.

— Дивне! — пробурмотѣвъ вѣнъ и отворивъ вѣкно, черезъ котре почали падати краплѣ дощу до середини хаты. Тутъ стоявъ вѣнъ хвилинку и прислухувавъ ся. Чувъ шумъ и стогѣнъ бурѣ и страшный клетѣтъ моря. Тогда знова щось заблестѣло, тѣльки не на небѣ, а на морю, и заразы по слабѣмъ блеску давъ ся чути по кѣлькохъ секундахъ

ударъ, короткій и перерывный, котрый зовсѣмъ не бувъ подобный до удару грому.

— Ахъ, Боже добрый! се корабель! — закликавъ Аксель повный трѣвоги. — Его каноны кличуть на помѣчь, бо певне буря кидае нимъ и не позволяе причалити до берега. Щожъ робити?

Поразъ третій побачивъ Аксель свѣтло и почувъ перерывный голосъ выстрѣлу. Вѣдтакъ опутивъ хату и поспѣшно побѣгъ у село. По кѣлькохъ хвиляхъ роздавъ ся переразливый голосъ дзвона, котрый будивъ мешканцѣвъ рыбацкихъ осель. Зѣ всѣхъ сторѣнъ почали збѣгати ся мешканцѣ села.

— Що стало ся? — кричалы рѣжнѣ голоса оденъ напередъ другого.

— Корабель въ небезпецѣ! — вѣдповѣвъ Аксель. — Хибажъ вы не чули выстрѣлѣвъ небезпеки? Чимъ скорше до берега треба спѣшити!

— До берега! До берега! — повторили люде. — Справдѣ негода небезпечна, але мусимо ратувати, що дасть ся людскѣй силѣ выратувати! Смолоскипы до рукъ! Постарати дровъ, щобы запалити великѣй огонь! Жваво, люде! — Тимъ, що дававъ тѣ послѣднѣ розкази, бувъ начальникъ громады, котрый звернувъ ся вѣдтакъ до Акселя зъ запытомъ:

— Где находить ся той корабель?

— Ледво миля на полудневомъ всходѣ вѣдъ нашої хаты — вѣдповѣвъ хлопецъ. — Напевно сказати не можу, бо я лише слабо свѣтло бачивъ при выстрѣлахъ на трѣвогу.

— Лише миля вѣдъ побережа? Въ такѣмъ разѣ корабель страчений, а еще слава Богови, коли-бы намъ удало ся хочъ частыну людей уратовати — сказавъ заклопотаный вѣйти. — Ахъ, щожъ тутъ робити? Кѣлька смолоскипѣвъ и огонь на побережу не помогутъ нѣчого, бо анѣ корабель сюды не доплыне, анѣ мы звѣдсы нѣчого не побачимо!

— Се правда, пане вѣйте — сказавъ Аксель. — Хиба въ насъ нема освѣтлюючихъ ракетъ?

— Господь зъ тебе говоривъ ся, молодецъ! — закликавъ вѣйти урадовано. — Вы саме на руку! Суть и каноны и ракеты, та они въ селѣ, и трудно ихъ дѣстати. Хтожь принесе ихъ пѣдчасъ такой темной ночи?

— Я пане вѣйте! — сказавъ Аксель, скоро рѣшившись. — Напишѣтъ швидко приказъ до сотника, а я за годину буду тутъ зъ ракетами! До того часу може еще корабель удержати ся, а коли-бъ нѣ, то мы въ кождѣмъ случаю свѣй обовязокъ сповнили. Такожъ було-бъ добре, щобы таки заразъ розкласти великый огонь на найвысшѣй горѣ!

— Зовсѣмъ слушно, Аксель! зовсѣмъ слушно! — сказавъ вѣйти и при свѣтлѣ смо- лоскипѣвъ написавъ на куснику паперу при- казъ. — Тутъ розказъ до сотника! Нехай поквапить ся его выконати! Гайда, въ дорогу! А вы оба, — звернувъ ся вѣнъ опѣсля до двохъ крѣпкихъ рыбаковъ — вы Рогге и вы Петерзень, спѣшѣтъ на гору и розкладайте огонь. Не щадѣтъ дровъ! А всѣ прочі на побереже! Наше сумлѣнье приневолюе насъ сповнити свѣй обовязокъ!

— Такъ, такъ, пане вѣйте! — дало ся чути притакненье зѣ всѣхъ сторѣнъ. — Вы идѣтъ напередъ, а мы за вами!

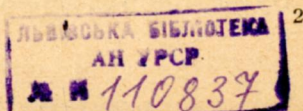
Вѣйти заки оглянувъ ся, а вже Аксель щезъ въ темрявѣ. Дощъ и вѣтеръ закраювавъ ся Акселеви въ лице, але вѣнъ не зважавъ на те, тѣльки спѣшивъ туды, где пѣславъ его вѣйти. Дорога була ему вѣдома, але за- для темноты спотикавъ ся неразъ. Вкѣнци найшовъ ся у сотника.

— Пане сотнику, пане сотнику! — кри- чавъ Аксель вже бѣля его дому.

— Що стало ся? — пытавъ сотникъ, вы- ступаючи зъ тѣни.

— Тутъ! — сказавъ Аксель и подавъ чоловѣкови припорученье вѣита. — Читайте!

Коли сотникъ глянувъ на картку, сей- часъ догадавъ ся, о що розходить ся.

— Такъ, молодче! Вчерашный вечеръ спонукавъ мене всѣ рѣчи упорядкувати, бо я сподѣвавъ ся, що та буря принесе щось страшного. Гей, люде, запрягайте конѣ и чимъ швидше летѣть зъ конечными рѣчами туды до Сасніць!

Прибули на мѣсце.

— Всьо, що жило, рушило до побережа не гаючи нѣ одной хвильки зъ запалеными смолоскинами.

— Якразъ въ пору, пане сотнику — сказавъ вѣйти. — Вы швидко прибули сюды, але зъ певностію не за вчасно!

— Где находить ся корабель? Въ котрѣй сторонѣ? — спытавъ сотникъ. — Нѣчь такъ темна, що вже на двацять лѣктѣвъ нѣчого не выдко на морю!

— Корабель правдоподобно находить ся напротивъ насъ — вѣдповѣвъ вѣйти. — Але вѣдь чверть години нечути выстрѣлу небезпеки.

— Въ такѣмъ разѣ треба пускати свѣтляннѣ ракеты — сказавъ сотникъ и роздавъ людямъ вѣдповѣднѣ розказы.

По кѣлькохъ хвильхъ запалена ракета взнесла ся въ гору и черезъ чверть години освѣтила поверхню моря.

— Онтамъ межить корабель! Правдоподобно розбитый! — кричали многѣ голоса.

Буря не уставала и еще сильнѣйше у-

даряли фылѣ объ фылѣ вѣдбываючись вѣдъ крейдовыхъ берегѣвъ.

— Чайки, чайки спустати! — кричавъ сотникъ. — Чимъ скорше давати помѣчь нещаснымъ людямъ.

— Се неможливе! — кричали досвѣдчені моряки. — Середъ такои бурѣ и середъ такоого страшного колыханя фылѣ, якѣ пѣдносять ся ажъ майже на берегъ.

Выстрѣлено зъ каноны разъ и другій. Куля вылетѣла вѣ воздухъ. Хмары почали розпливати ся и зробило ся трохи спокѣйнѣйше на морю. Еще пущено ракеты.

— Прецѣнь! — закричавъ сотникъ. — Линва ненарушена. Куля перелетѣла попри парохѣдъ. Теперъ скоро причепити линвы и спустити чайки!

Линва мѣжь кораблемъ а берегомъ сильно прикрѣплена була наче мостомъ. Вѣдважнѣ люде вскочили теперъ вже вѣ чайки, щобы дѣстати ся до корабля и ратувати нещасныхъ.

Не була се анѣ легка, анѣ безпечна робота, бо розбурханѣ фылѣ кидали лодками то вѣ одну, то вѣ другу сторону. Одначе напраснѣ зъусиля людей, що кинули ся на ратунокъ, увѣнчали ся успѣхомъ. При свѣтлѣ ракетъ дѣстали ся по великихъ трудахъ до корабля, котрого помѣсть

еще троха находивъ ся надъ водою. Нещаснѣй выдали окликъ радости и вытали прибувшихъ.

— Що се за парохѳдъ? — спытавъ грѳмкимъ голосомъ вѳйтъ, котрый першѣй припливъ до покладу корабля.

— »Парохѳдъ Геновефа« — вѳдповѳвъ капѳтанъ корабля, выступаючи напередъ. — Ратунокъ приносите намъ, хоробрѣй люде! Небезпека середъ якои колибаемося есть велика, — корабель лежитъ сильно, его задна часть розбита и не тревало бы навѳтъ пѳвъ години, щобы дикѣй фылѳ его пѳрвали.

— Отже скакайте, люде! — кричавъ вѳйтъ. Трѣйцять людей найде мѳсце въ нашѳй лодцѳ, але нѳ одень бѳльше!

Страшный натовпъ зробивъ ся на помостѳ парохѳда, бо кождый хотѳвъ якъ найскорше всѳсти до човна. Лише завдяки капѳтанови удало ся привернути порядокъ мѳжь пасажирами.

— Спокѳй! — кричавъ громовый голосъ капѳтана на помостѳ. — Насампередъ скачуть женщины и дѳти, а вѳдтакъ ажъ прочѣй! Безъ найменшого спротиву проти мого розказу, бо того кину до моря. Жещини и дѳти — впередъ!

Острый тонъ капѳтана привернувъ порядокъ, якъ рѳвножь и слова вѳйта додали зао-

хоты. Женщины и дѣти повсѣдали до лодокъ, якѣ сейчасъ вѣдплили до берега, где ихъ привитано радѣсными оклыками.

Такъ кѣлька разѣвъ припливали човна до корабля и забирали звѣдтамъ нещасныхъ. Залога корабля и кѣлькохъ еще пассажирѣвъ всѣли послѣднѣи.

— Слава Богу! — сказавъ капѣтанъ корабля до вѣйта. — Не бѣльше, якъ десять хвиль бувъ бы державъ ся парохѣдъ на фыляхъ, а потѣмъ булибысьмо разомъ зъ нимъ потонули!

Мимо напрасныхъ фыль и страшного колиханя чайками, пассажири и залога щасливо дѣстали ся на берегъ.

Аксель бувъ першѣи, якѣи ратувавъ нещасныхъ. Теперъ находивъ ся вѣнъ на розбурханыхъ фыляхъ. Корабель потапавъ чимразъ дужче.

— Корабель утонувъ! — крикнувъ Аксель до вѣйта.

— Не роби собѣ нѣчого зъ сего! — вѣдповѣвъ той. — Тѣлько добре держати ся линвы и заразъ причалимо до берега!

Десять, дваццать рукъ вхопило зъ подвѣйною силою за линву и тягнули мѣцно чайку до берега. Не було и дваццать локтѣвъ вѣдъ побережа, а вже кождѣи бувъ певный, що небезпека минула; але наразъ нечаяно

велика фыля що наплывала зъ противного боку, вхопила човенце на бѣкъ и кинула его на пѣдводну скалу.

— Линва! Линва! держѣтъ линву сильно! — кликавъ въ однѣй хвили громовымъ голосомъ вѣйтъ.

Всѣ послушали сего приказу, тѣльки оденъ панъ не послухавъ, котрый на пѣвъ безъ змыслѣвъ сидѣвъ на краю лодки и приглядавъ ся тупимъ зоромъ шаленѣй фылѣ.

Нѣхто не звертавъ уваги на старого пана кромѣ Акселя, котрый случайно сидѣвъ коло него.

Аксель бувъ вѣдважнымъ плывакомъ и въ его груди било ся милосердне сердце. Для него нѣчого не значило выставити свое житье на небезпеку, тому вѣнъ сильно державъ ся обыдвома руками ратунковой линвы. Але того, щобы бачити потапающого пана передъ своими очима, то вѣнъ не мѣгъ перенести въ сердцю. Въ однѣй хвили рѣшивъ ся. Вхопивъ ся одною рукою за кѣнець линвы, скочивъ у фылѣ, схватавъ другою за ковнѣръ вѣдъ блюзки пана, вытягнувъ его на поверхню воды и знова вхопивъ ся правою рукою за линву.

— Тягнѣтъ! — кричавъ вѣнъ вѣдтакъ, якъ тѣльки мѣгъ найголоснѣйше. — Гей на раны Христовѣ! Тягнѣтъ, скѣльки можете!

Не треба було два разы повтаряти. Мно-

гїи очи зъ берега, що при палаючихъ смолоскипахъ, свѣтлѣ горѣючихъ дровъ и яснѣмъ блеску ракетъ, заздрѣли Акселя, скочили до линвъ и почали тягнути, ратуючи молодця и пана.

— Лише вѣдваги, Аксель! — було чути зъ берега. — Держи сильно, а мы тобѣ вже помагаемо.

Мѣжь-тимъ вытягнули линву, а Аксель вийшовъ зъ паномъ на берегъ, до котрого простягнуло ся багато рукъ, щобы занести на сухе мѣсце.

Роздавъ ся оклыкъ радости, коли Аксель, тяжко вѣддыхаючи и ледво тримаючи ся на ногахъ, старавъ ся позбутись мокрои одежи.

— Вѣдважне дѣло, молодче! — сказавъ вѣйтъ, клепаючи его плечи. — Безъ твоеи помочи панъ бувъ бы утопивъ ся, бо фылѣ були бы забрали его зъ собою.

— Слава Богу, що се стало ся лучше, якъ я самъ сподѣвавъ ся. Треба теперъ тобѣ напити ся чого горячого!

— Ой, не думайте теперъ про мене, пане вѣйте, а радше подумайте про сего старенького пана! Дивѣтъ ся, вѣнъ зовсѣмъ якъ-бы безъ змыслѣвъ!

Старый панъ лежавъ цѣлкомъ вычерпанный зѣ силъ на муравѣ и ледво вѣддыхавъ; вѣнъ зачувши послѣднїи слова Акселя звернувъ ся до него:

— Дякую, дякую! — бурмотѣвъ вѣнъ. — Се ты, що спасъ мене вѣдъ смерти?!

— Ай, пане, се тѣлько такъ стало ся случайно, бо коли-бъ вы були не сидѣли коло мене, то другій се саме бувбы учинивъ.

— Чесный хлопецъ! — пробурмотѣвъ вѣйтъ. — Може колись ему вѣдвдичите ся!

— Моимъ замѣромъ було тутъ у вашѣмъ селѣ перебути кѣлька тыждней и покрѣпити свое здоровье морскими купелями та надморскимъ воздухомъ — сказавъ старый панъ, котрымъ бувъ нѣхто иншій, якъ богатый купецъ Овердѣкъ изъ Стеттѣнъ. Я не сподѣвавъ ся такой пригоды пѣдчасъ подорожи. Теперъ остану тутъ и тобѣ, хлопче, буду вдячный, коли вышукаешъ для мене яке мешканье.

— Саме добре складае ся — вѣдповѣвъ Аксель. — Наша хатина, хочъ маленька, прѣйме васъ якъ лѣтника и мати зъ того буде задоволена.

— Добре! Отже веди мене до дому твоей матери — сказавъ Овердѣкъ и зробивъ рухъ, щобы пѣднести ся зъ моругу. Але вычерпанье силъ було за велике и вѣнъ лише зойкнувъ непѣднѣвши ся. Аксель скочивъ ему зъ помочію.

— Терпеливости, тѣльки терпеливости, пане — сказавъ вѣнъ добродушно и схыливъ ся надъ нимъ.

— Вы не есьте тяжкѣи и я васъ занесу до дому. Петре, — звернувъ ся вѣнъ до своего товариша, котрый стоявъ близько него — будь такъ добрый и посвѣти менѣ факлею пѣдчасъ дороги, щобы я щасливо занѣсь пана до хаты.

— Добре, — притакнувъ Петро — пѣднимай тѣлько пана.

Панъ Овердѣкъ хотѣвъ бувъ вѣдмовити ся такѣи услужѣ Акселя, але начальникъ громады успокоѣвъ его.

— Нехай! — сказавъ вѣнъ. — Аксель сильный якъ медвѣдь и въ домѣ его матери буде вамъ цѣлкомъ добре, бо она чесна и гостинна жѣнка.

Аксель занѣсь пана до дому своей матери. Передъ дверми попрощавъ ся Петро. Панъ Овердѣкъ всунувъ ему одного таляра въ руку и увѣйшовъ вѣдтакъ до малои хатини, где жѣнка Боргвардъ, Акселева мати, прѣймила его якъ найсердечнѣйше.

— Слава Богу, що ты вже дома — сказала она очевидно урадована. — Здае ся, нема нѣякого нещастя?

— Нема правдопѣдбно нѣякои страты въ жытѣю людини, хочъ корабель потонувъ на дно моря — вѣдповѣвъ Аксель, помагаючи гостеви усѣсти на лавцѣ. — Але про се опѣсля! Теперъ передовсѣмъ треба постарати

ся для сего пана о чай и вѣнь у насъ лишить ся черезъ кѣлька тыждней. Бѣдный панъ упавъ у воду и геть обмокъ.

Мати, глянувши на пана, запримѣтила, що вѣнь есть цѣлкомъ вычерпанный зѣ силъ. Тому скоро запалила свѣтло и швидко прилагодила кѣмнату для чужинця. Аксель занѣсь его туды, помѣгъ ему роздягнути ся и накривъ его вовнянымъ покрываломъ, коли той поклавъ ся въ лѣжку. Заразъ потѣмъ ввѣйшла мати зъ кухнѣ и поклала горнятко зъ горячимъ чаемъ, зъ котрого уносивъ ся приємно запахъ.

— Вже добре, матѣнко, — сказавъ Аксель — теперъ можете спокѣйно класти ся спати, а я вже самъ буду чувати сеи ночи надъ хорымъ.

— А хибажь ты не умученый? — спытала мати.

— Боже борони, матѣнко! — вѣдповѣвъ Аксель усмѣхаючись. — Сежь не перша нѣчь, котрой буду чувати. А до того панъ хорый и я мушу бути каждой хвилѣ ему пѣдъ рукою!

Мати вѣдѣйшла до кухнѣ. Аксель подавъ чай панови.

— Дякую тобѣ, мѣй любый сыну — сказавъ опѣсля панъ слабымъ голосомъ. — Се мене

покрѣпило и я сподѣю ся заснути теперь на кôлька годинъ.

— Такъ, такъ, пане, спѣтъ теперь спокôйно — сказавъ Аксель пріязно. — Я лишу ся коло васъ, щобы въ кождôй потребѣ бути вамъ пôдъ рукою.

Старый панъ притакнувъ головою, положивъ ся на подушки и заразъ таки заснувъ.

— Се добре — сказавъ Аксель задоволенный. — Сонъ для него есть добрымъ, а сподѣю ся, що ранокъ буде погôдний и веселый.

Вôдтакъ засвѣтивъ свѣчку и вôднѣсь пороже горнятко до кухнѣ. Потôмъ вернувъ ся, сѣвъ въ кутку на столецъ и передумувавъ надъ пригодами минувшого дня. Глубока тишина панувала въ хатѣ. На дворѣ одначе шалѣла еще буря и зъ шумомъ бились фыль о пôднѣжа крейдовыхъ скель.

— Шумѣтъ собѣ, — мурмотѣвъ вôнъ — а зъ нами Богъ и щожъ вы намъ можете зробити?

III.

Безъ власной користи.

Заки сонце зôйшло, притихла буря и успокоило ся море. Панъ Овердикъ спавъ.

спокійно, а Аксель не вѣдохдивъ вѣдъ него нѣ на хвилинку. Дперва рано попросивъ матѣрь, щобы заступила его мѣсце, бо самъ бажае пойти у село.

Прійшовши на побереже, заставъ Аксель тамъ вѣйта и рыбаковъ, якѣ розправляли оживлено про пригоды ночи. Тамъ довѣдавъ ся, що пасажиры и залога находятъ ся въ добромъ станѣ. Зъ сими вѣдомостями вернувъ домѣвъ и дальше почавъ чувати коло хорого.

Сонце стояло вже досить високо, коли прокинувъ ся Овердикъ, нагадуючи собѣ про пережитѣ пригоды.

— Добрый день, пане! — привитавъ его Аксель. — Сподѣю ся, що вы находите ся въ повномъ здоровлю?

— Добрый день, мѣй сыну! — вѣдповѣвъ Овердикъ. — Чи довго я спавъ, мабуть вже пѣзна година?

— Десята година, пане!

— О, треба вставати! Где моя одѣжь?

Аксель похитавъ головою.

— Не можете, пане, вставати, бо еще вода не высохла на вашѣй одежи. Хиба бы надягнули одѣжь мого батька небѣщика?

— Давай сюды еѣ, мѣй сыну! — сказавъ панъ.

Аксель скоро принѣсь рыбацкѣ споднѣ,

грубу сорочку и звычайну куртку зъ грубои, чыстои вовны. Не безъ муки вставъ панъ Овердікъ и жалувавъ ся на болѣ въ боцѣ.

— Вы, здае ся, трохи побили ся до пѣводной скалы, — сказавъ Аксель — тому треба вамъ помогти!

Пѣйшовъ до другои кѣмнаты и заразъ вернувъ зъ французскою горѣвкой въ рукахъ, якою потѣмъ вымастивъ плечѣ старого пана.

— Се помагае, — сказавъ Овердікъ задоволенный — твоя рука легка и нѣжна и болѣ опускають вже мене. Теперь добре, — давай лише сюды одежу!

При помочи Акселя панъ скоро одягнувъ ся и насмѣявъ ся трохи зъ себе, коли поглянувъ въ зеркало.

— Якъ-бы побачила мене теперь моя жѣнка, то певно не пѣзналабы — сказавъ вѣнъ усмѣхаючи ся.

— Такъ, пане! Вы нынѣ далеко лучше выглядаете, якъ вчера выглядали въ своей мѣйской одежѣ — сказавъ Аксель троха усмѣхаючи ся. — Але се нѣчого не шкодитъ и по кѣлькохъ дняхъ зновъ вберете ся въ свою одежу.

— Якжежъ, хлопче? — спытавъ панъ — хйба мѣй пакунокъ не выратовано?

— Нѣ, пане! Але такожъ и зъ иншими

пасажирами не лучше — бачите, все страчене, — кромѣ того, що мали на собѣ.

— Ну, то нѣчого. Шкода еще не велика. Кôлька слôвъ до жѣнки и все буде добре. Чи мôгъ бы я напити ся склянку чаю?

— А вжежь, пане, мати сейчасъ принесе.

Въ самôй рѣчи мати на поклыкъ Аксея внесла снѣданье и подала панови.

— Отъ и знаменито! — сказавъ панъ. — Я лишу ся у васъ на весь часъ купелей, коли мене пріймете.

— Ай, пане, зъ великою пріемностію! — вôдповѣла жѣнка Боргвардъ. — Тôльки мое мешканье якось дивно уряджене для купелевыхъ гостей.

— Чи мôгъ бы я у васъ дôстати снѣданье, обѣдъ и вечеру, бо не хочу собѣ шукати где инде харчу.

— Все вамъ до услуги — вôдповѣла жѣнка. — Въ насъ не богато дѣе ся, хиба що привикнете.

— Менѣ нѣчого не треба — говоривъ Овердикъ. Въ мене найголовнѣйшою рѣчею есть чистота, котра у васъ находится ся. Теперь скажѣтъ, що вы будете собѣ рахувати за тыждень за помешканье, вѣктъ и услугу?

Боргвардъ зажадала таку низьку суму, що ажъ той задивувававъ ся.

— Неможливѣ! — сказавъ вѣнъ.

— Ну, я дешевше не можу.

— За дешево, господине! Вы мене не зрозумѣли, — вѣдповѣвъ Овердікъ — але поки що годжу ся на вашѣ услѣвѣ. А теперъ — якъ ты называешъ ся, мѣй сыну? — звернувъ ся вѣнъ нечаяно до молодця.

— Аксель, пане!

— Отже добре, Аксель. Ты зѣ мною поспѣдаешъ разомъ. А вы, господине, вѣддайте менѣ его до моихъ власныхъ услугъ!

— Алежь добре, пане! — звучала вѣдповѣдь. — Аксель не мае нѣчого до работы, хиба що гдеколи въ вечеръ ходить на ловлю рыбы, щобы въ такѣй спосѣбъ заробити гдѣщо грошей. Впрочемъ не мае такои дуже великои работы.

— Якъ такъ, то вѣнъ лишить ся при менѣ за слугу, перевозчика човномъ и для товариства черезъ весь часъ, котрый я тутъ буду у вашѣмъ селѣ перебувати.

Вкоротцѣ панъ Овердікъ и Аксель заприятели ся, при чѣмъ старый панъ старавъ ся пѣзнати всѣ прикмети молодой душѣ. Першихъ кѣлька дней Овердікъ нѣгде не выходивъ. Черезъ весь той часъ Аксель не вѣдходивъ вѣдъ пана, заки панъ Овердікъ сказавъ яке бажанье, то хлопецъ старавъ ся сейчасъ его выповнити. Не була тутъ така роз-

кôшна обстанова, якъ въ домѣ пана. Але все було чисте, якъ стѣны, одѣжь — коротко все, що творило собою мешканье. И ся обставина, якъ и товариство Акселя приковували его до низької хатины. Вонъ не прійшовъ сюды уживати розкошôвъ, тôльки щобы лѣчити ся.

— Дивне, сказавъ Овердикъ — дуже дивне! Люде мимо бѣдноты находятъ ся тутъ задоволені такъ само, якъ мои богаті товариши въ наддостаткахъ торговельного мѣста. Дивне, що можна бути задоволенимъ такъ найменшимъ, якъ и найбôльшимъ. Се правда, що самі грѣхи карають чолôвѣка и черезъ те для насъ житье выдае ся тяжкимъ и страшнымъ.

Дуже успѣшно дѣлавъ надморскій воздухъ для старого пана. Теплый и свѣжій воздухъ вытягавъ его зъ хаты на лавку, пôдъ яблôнку. На яснôй, крышталевоï поверхни моря плыло житье своею чергою. Тамъ плыли трымаштові кораблѣ покрыті хмарою щоглôвъ, тамъ повѣвала хоруговъ парохода надъ фылями, тутъ зновъ веслували рыбаки, закидаючи свои сѣти у воду.

— Надъ вечеръ, якъ заходило сонце и показувавъ ся блѣдолицый мѣсяць на сходѣ а море стояло тихе и спокôйне, — якій се бувъ чудовый видъ! Золотавимъ и рожевымъ

свѣтломъ палало небо, золотавымъ и рожевымъ було розлоге море и краплѣ мѣлюнами диямантовъ блестяли на водѣ. Водтакъ показувало ся на синомъ небѣ дуже богато звѣздъ, мѣжь котрыми бувъ наибольше замѣтный мѣсяць, наче ихъ король. Фылѣ на морю шумѣли тихо, а леготъ вѣтру ледвочутно продиравъ ся крѣзь галузки деревъ. Такъ вдивившись панъ Овердикъ въ красу природы шепотѣвъ незамѣтно рухаючи губами: »Боже, якій великій Твой дѣла! Якъ Ты упорядкувавъ землю, котра есть повна Твого добра.»

• Такъ перейшло кѣлька дней и Овердикъ черезъ ужыванье морскихъ купелей вѣдзыкувавъ свое здоровье. При томъ Аксель оказувавъ ему не одну прислугу.

— Чого вамъ пѣшки ити до купели? — говоривъ Аксель. — Я васъ човномъ вѣдвезу до мѣсця купелей.

Панъ Овердикъ згодивъ ся на се и бувъ зъ того дуже задоволенный.

Вѣдъ теперъ Овердикъ ужывавъ все сеи приемности. Зъ кождымъ днемъ стававъ жвавѣйшимъ, а навѣтъ разъ просивъ Акселя, чи они не могли бы где пойти на прогулку.

— Чому нѣ — сказавъ хлопецъ. — Нынѣ якразъ о першій годинѣ по полудни выбираютъ ся громадяне до одного недалекого

мѣсця, где вѣдбуде ся концертъ и забава зъ танцями. Така прогулька въ загадане мѣсце була-бъ для васъ здае ся за важкою.

— Якъ за важкою?! — спытавъ Овердікъ — хибажь мы не могли бы туды переѣхати ся въ твоей лодцѣ?

— Алежь добре, — вѣдповѣвъ Аксель — тѣльки мимо того треба буде намъ спинати ся по крейдовѣй скалѣ, заки выйдемо на рѣвне мѣсце, на котрѣмъ якразъ буде вѣдбувати ся се свято.

— Отже выбираймо ся въ дорогу!

— Добре — сказавъ Аксель. — То есть чудове мѣсце, яке вѣдвѣдуе кождый, хто приходить до насъ въ село на лѣтній купелѣ. Не мало здивуете ся, коли побачите тамъ на островѣ наганы щось найкрасшого, а заразомъ и щось такого, що вѣдѣграло страшну ролю въ давнѣй минувшинѣ.

По пѣвъ годинѣ, по залагоженю гдеякихъ конечныхъ рѣчей, удали ся панъ Овердікъ зъ Акселемъ на море, щобы вѣдплисти до того острова. Коли всѣдали до човна, тогды листоношь, що переходивъ берегомъ, закликавъ Овердіка и вручивъ ему листь, котрый вѣнъ сховавъ въ кишеню въ нагортцѣ.

Вѣдтакъ вѣдчалили вѣдъ берега. Хлопецъ на бажанье Овердіка розповѣвъ ему на яку памятку обходять мешканцѣ села то свято.

— Давно, предавно — оповѣдавъ Аксель — стояла на мѣсти, котре теперь зовуть замкомъ Герты, поганьска святыня, яку замешкувала жрекиня благословеньства, богиня Герта. Нѣхто тогды не смѣвъ дѣстати ся до того гаю, що окружавъ святыню, бо жрекиня держала свою вѣдправу въ наибѣльшой тайнѣ и страшна смертельна жертва чекала каждого, хто хотѣвъ бы вѣдкрыти заслону тыхъ тайнъ. Въ гаю стоявъ цѣлкомъ замкненыи и закрытый вѣзь богинѣ. Щорѣчно разъ, коли наставала весна и лѣсь та рѣля покривали ся зеленою, всѣдала богиня на вѣзь запряженный снѣжнобѣлыми коровами и переѣздила на нѣмъ посылаючи благословеньство въ округъ острова наганы. Где зъявила ся, приносила спокѣй и втѣху. Нарѣдъ моливъ ся до неѣ. Коли она вѣдтакъ по укѣнченю вѣдправы вертала до святого гаю, скупавши ся найперше въ чыстой водѣ моря, то всѣдала на вѣзь и везла ся замкнена ажъ до святынѣ. Однакъ молодцѣвъ, котри служыли при тѣй вѣдправѣ и котри вѣдтакъ затыгнули вѣзь до гаю, топлено у морю, щобы опѣсля вѣдъ нихъ нѣхто не довѣдавъ ся про тайны Герты. Закѣнченьемъ свята були еще жертвы въ людяхъ; привязувано переступникѣвъ до камня и вѣдбирано имъ житье. Еще и теперь можна оглядати, пане,

той камѣнь, якій цѣлкомъ добре задержавъ ся ажъ до нынѣ.

— Хочу те все оглянути сегодня — сказавъ панъ. — Жорстокимъ народомъ були нашѣ предки, коли въ жертву для богинѣ приносили людей.

Коли дѣстали ся на острѣецъ наганы, то Аксель помѣгъ панови выдѣстати ся на вершокъ скалы, почѣмъ зѣйшли на гарну, розлогу долину. Тамъ стояли розвалины старои святынѣ. Панъ Овердѣкъ и Аксель оглянувши памятку старовины, вѣдѣйшовъ пѣдъ дерево, щобы трохи вѣдохлодитися въ его тѣни. Пѣдъ деревомъ розгорнувъ ся зъ нагортки. Тимчасомъ Аксель вѣдѣйшовъ до гостинницѣ, где забавлявъ ся зъ своими товаришами-ровесниками. Коли панъ троха вѣдпочавъ, зайшовъ и собѣ до гостинницѣ, щобы приглянути ся веселѣй забавѣ тамошнои молодѣжи.

Коли сонце ховало ся за горы, всѣ почали збирати ся до вѣдходу домѣвъ. Панъ прикликавъ до себе Аксея и повѣдомивъ его, що часъ вертати до домѣвки. Коли вѣйшли на двѣръ зъ гостинницѣ, панъ почувъ холодъ и нагадавъ собѣ за нагортку, яку полишивъ гдесъ самъ не знаючи где.

— А моя нагортка где? — спытавъ панъ.
— И листь тамъ зъ грѣшми бувъ вѣдъ жѣнки

Аксель не вѣдповѣвъ нѣчого, тѣльки побѣгъ шукати нагортки, котрой не мѣгъ бувъ знайти. Вѣдтакъ вернувъ ся до пана и заявивъ ему, що не може вѣдшукати загортки.

— Нѣчого не шкодить! Тамъ не було такъ дуже богато грошей, тѣльки трыцять талярѣвъ.

— Лише що теперъ невыгѣдно менѣ безъ нагортки, бо холодъ докучае.

— Я вже досвѣта самъ постараю ся вѣднайти нагортку — сказавъ хлопецъ — кобы лише ей нѣхто не вкравъ.

— Страта нагортки и грошей не есть такъ дуже великою стратою! О нихъ менѣ еще найменше розходить ся, а бѣльше шкодую листа, бо тамъ могли бути дуже важнѣ вѣсти вѣдъ жѣнки. Зрештою я готовъ вѣдступити тому, хто верне менѣ листа, трыцять талярѣвъ.

— Бою ся, щобы той, хто найде нагортку, не забравъ грошей, а листа не спаливъ або не кинувъ въ море, але въ кождѣмъ случаю завтра рано верну ся еще разъ сюды и добре буду шукати за згубленими рѣчами. А теперъ намъ пора до дому. Я вамъ pozyчу своей курткы, щобы вамъ не було холодно.

Довго панъ не хотѣвъ згодити ся, щобы той давъ ему своей курткы, але вкѣнци, ко-

ли Аксель сильно обстававъ при своимъ, згодивъ ся на се.

Коли вернули ся до дому, панъ заразъ поклавъ ся спати, а Аксель неспостережно выйшовъ на двѣрь и справивъ ся на побереже моря. Тамъ всѣвъ въ човенъ и вѣдпльвъ до острѣвця наганы. Коли прибувъ на острѣвецъ, пѣйшовъ по всѣхъ мѣсцяхъ, куды проходжувавъ ся панъ, шукати за згубою. Нѣчь була не конче ясна, тому вѣнъ запаливъ сѣрникомъ призиранѣ сухѣ галузки, щобы лучше можна було запримѣтити загублену рѣчь. Подъ деревомъ, где вѣдпочивавъ панъ, найшовъ Аксель высунувшій ся зъ кишенѣ нагортки портфѣль, до котрого панъ сховавъ бувъ листа и грошѣ. Нагортки не було, бо еи правдоподобно хтось вкравъ бувъ. Аксель побѣгъ сейчасъ надъ берегъ, сѣвъ до човна и вѣдпльвъ до дому.

На другѣй день рано не мало здивувавъ ся панъ, коли прокинувъ ся и на столѣ побачивъ вѣднайдений портфѣль. Вѣнъ заразъ закликавъ до себе Акселя и спытавъ его, якимъ чудомъ сей портфѣль упынивъ ся въ него на столѣ. Аксель розповѣвъ про все.

— Отже вѣзьми собѣ сыхъ трыцять талярѣвъ, они належать до тебе — сказавъ панъ подаючи хлопцевѣ гроши.

— О, я сего нѣколибы не зробивъ, бо гризло бы мене сумлѣнье — сказавъ молодець.

Панъ Овердікъ старавъ ся силою вручити молодцеви тѣ гроши, але той ихъ таки не пріймивъ.

— Честный молодець? — бурмотѣвъ Овердікъ нышкомъ — а при тѣмъ добра душа и не бажае нѣякои користи. О коли-бъ я мѡгъ звязати ся зъ нимъ разъ на все!

IV.

Нова вѡтчина.

Минули дни, минули тыжднѣ и панъ Овердікъ думавъ вже про поворотъ домѡвъ, бо морскій купелѣ привернули ему здоровлье. Отже рѣшивъ ся на вѡдѣздъ.

Панъ Овердікъ хотѣвъ вѡдѣхати, але не самъ. Бажаньемъ его було мати Акселя при собѣ, котрого полюбивъ, якъ рѡдного сына. День передъ вѡдѣздомъ покликавъ до себе матѣрь и ей сына и заявивъ имъ про свѡй намѣръ.

— Сего не можу зробити, пане, — сказавъ Аксель — бо баба и мати потребують моей помочи.

— Е, нѣ! — сказавъ панъ. — Про ихъ опѣку я самъ подбаю. Ты тѣльки, Аксель, выслухай мене уважно. Я хочу, щобъ ты дѣйшовъ до щастя и колись въ житю займивъ красше становиско, якъ тутъ у вашѣмъ селѣ. Твоей мамѣ и бабѣ буду давати грошеву пѣдмогу, якъ довго они будутъ жити по сто талярѣвъ чвертьрѣчно, а и ты зможешъ гдѣколи въ лѣтѣ вѣдвѣдати ихъ на мѣй коштъ. Въ мѣстѣ будешъ мати спромогу гдѣчого красшого научити ся. Повѣрь моимъ словамъ и рѣши ся на выбѣръ. Або тутъ лишишь ся вѣчнымъ рыбакомъ, або тамъ научишь ся пѣзнати свѣтъ и людей и принесешъ хосенъ для людства своею пильностею и працею.

Аксель глянувъ на матѣрь, а матѣрь на своего сына. Тяжко имъ було розлучитись; нерозумнымъ и глупымъ було бы тутъ лишити ся, не прѣймаючи добрѣй услѣвъ пана Овердѣка.

— Черезъ що вы мене хочите звѣдсы взяти, пане — спытавъ по хвили непевнымъ голосомъ Аксель.

— Бо я упевнивъ ся о твоємъ довѣрю и пересвѣдченый того, що въ твоей груди бѣе ся якъ найчестнѣйше сердце. Я потребуу въ своимъ интересѣ честныхъ людей и знаю, що не найду такого другого чоловѣка, якъ ты.

По тыхъ словахъ пана Овердіка рѣшивъ ся Аксель по короткѣй душевнѣй борбѣ товаришити своему добродѣви.

— Коли я вамъ дѣйсно можу бути пожиточнымъ, то радо пріймаю выбѣръ! — сказавъ вѣнъ. — Вы робите щось великого для мене и для моей матери, що я не знаю, чи я коли вамъ въ своимъ житю вѣдвядчу ся за те. На вѣрнѣсть и на мое привязанье можете спустити ся. Впрочемъ въ будучности сами переконаете ся.

Рѣшили ся на другій день рано о четвертѣй годинѣ вѣдѣхати.

Дуже важко було Акселеви опускати родинну стрѣху. Але надѣя на свѣтлу будучнѣсть не позволяла ему зѣставати коло матери. Такожъ запевненье пана, що вѣнъ буде мѣгъ кожного лѣта бачити ся зъ мамою, справляло не такъ дуже прикру розлуку.

Безъ пригодъ прибули подорожнѣ до Стеттинъ, где жѣнка Овердіка пріймила дуже радо нового товариша дому. Панъ Овердікъ находивъ для каждого пріязне слово, коли Аксель цѣлкомъ блѣдый стоявъ бѣля порога. Але панъ Овердікъ взявъ его за руку и повѣвъ ближе.

— Малька! — сказавъ вѣнъ до своей жѣнки и звертаючись до своихъ дѣтей — се Аксель Боргвардъ, котрому завдячую свое

житье. Щобъ вы его любили, сего вѣдъ васъ не вымагаю, бо сами скоро приляжете до него цѣлымъ сердцемъ. Тѣлько жычу, щобы зъ нимъ поводилисье ся, якъ зъ моимъ сыномъ!

Панѣ Овердикъ по мѣнѣ и его чистыхъ, отвертыхъ очахъ пѣзнала душу Акселя и въ ней сейчасъ збудила ся материньска любовь. Она притягнула его до своихъ грудей и поцѣлувала его въ чоло.

— Витаю тебе, спасителю жияя моего вѣрнаго мужа! — сказала она. — Скоро люблю тебе, бо ты выглядаешъ на честнаго молодця.

Едвардъ и Емма поздоровили и собѣ новаго брата, — першій трохи холодно и рѣвнодушно, Емма зновъ отверто и пріязно, звычайно по дитячому.

— Тѣшу ся, що ты прибувъ зъ таткомъ — сказала она. — Я не мала нѣколи нѣкого зъ кимъ поглабы побалакати, побавити ся, або пѣйти на прохѣдъ. Нечемный Едвардъ нехоче нѣчого и знати про мене. Але ты будешъ добрый для мене, правда?

Аксель усмѣхнувъ ся пріязно, але на вѣтъ не найшовъ часу вѣдповѣсти кѣлька сердечныхъ слѣвъ, коли панѣ Овердикъ вхопивъ его въ обѣими.

— Ходи, мы маемо гдешо бѣльше до ро-

боты; — сказавъ панъ — хочу тебе познакомити зъ иншими, а передовсѣмъ зъ моимъ Мартиномъ! Где Мартинъ, моя любя жѣнко?

— А гдежь, якъ не въ магазинѣ! — звучала вѣдповѣдь.

Панъ вхопивъ Аксея пѣдъ рамя и пѣйшовъ шукати старого Мартина мѣжь ладунками и паками зъ товаромъ. Мартинъ гомонѣвъ голосно, заки побачивъ своего пана.

— Слава Богу, що вы вже тутъ! — заговоривъ вѣнъ. — Все въ наибѣльшѣмъ порядку, про що самѣ переконаете ся, коли заглянете до книжокъ въ канторѣ. Всѣ сповняли якъ найточнѣйше свѣй обовязокъ.

— И мѣй сынъ такожь?

— Не було безъ него, пане... — сказавъ вѣнъ по хвили трохи заклопотано. — Тажь вы знаете, паничь Едвардъ...

— Лѣнюхъ и лѣнтай на жаль, знаю се — перебивъ ему панъ Овердикъ. — Не говорѣмъ бѣльше про се. Я привѣзъ собѣ другого сына зъ далекой стороны. Дивѣтъ ся, Мартине! Подивѣтъ ся на сего молодця, — сей, коли замкну очи, по моимъ благословенствѣ перебере мое пѣдприємство и удержитъ имя Овердика въ пошанѣ и повазѣ.

— Ты менѣ подобаешь ся, хлопче! — сказавъ Мартинъ. — Подай отже менѣ свою руку!

Пріязно усмѣхаючи ся простягъ Аксель свою руку, котру Мартинъ стиснувъ сильно твердыми пальцами.

— Все добре, пане — сказавъ Мартинъ.
— Хлопецъ не есть гордый, бо не надумавъ ся нѣ одной хвилини менѣ подати руку, а кромѣ того твердый якъ крыця, коли выдержавъ стискъ своихъ пальцѣвъ въ моей долони. Зъ него будутъ люде! Лишѣтъ его лише одень рѣкъ пѣдъ моею опѣкою.

— Нехай и такъ, Мартине! — сказавъ панъ. — Оба переймемо на себе его вихованье и зробимо зъ него чоловѣка.

Минали лѣта. Акселеви кождый день пепеходивъ якъ и попередный, въ совѣстнѣмъ выконуваню обовязкѣвъ. Часъ доказавъ, що панъ Овердікъ не ошукавъ ся на Акселеви и що его надіи сповнили ся еще лучше, якъ самъ того сподѣвавъ ся. Вже по чотырохъ, пятьохъ рокахъ Аксель цѣлою душею вѣддавъ ся пѣдприємству, за що панъ Овердікъ его такъ сильно полюбивъ, що нѣяка буря анѣ негода не змогла бы вырвати кореня любви зъ его сердца.

Панъ Овердікъ по лѣтахъ постарѣвъ ся, але не впавъ на здоровлю и тому провадивъ дальше свое пѣдприємство. Пѣдприємство ишло ему добре, бо коло себе мавъ еще двоохъ людей, які всѣ стараня докладали для

добра свого пана. Одень Едвардъ справлявъ гризоту свому батькови. Але и сей, коли разъ приобѣцявъ ся батькови, що самъ вѣзьме на себе вѣдпровадити корабель назвы своей сестры »Еммы Овердікъ« до полудневой Америки, утѣшивъ старого батька. Кораблемъ доводивъ такожъ одень честный капѣтанъ, котрого выбравъ Мартинъ.

Вѣдъ коли панови Овердікови помагали въ его интересѣ Мартинъ и Аксель, вѣдъ тогды пѣдприємство ишло добре и вѣдъ тѣшивъ ся тымъ дуже та бувъ спокѣйный. Всѣ люде працювали ревно, чи то въ канторѣ, чи въ магазинѣ.

Одного разу, коли его жѣнка и дочка сидѣлы въ кѣмнатѣ заняті якоюсь роботою, а панъ Овердікъ перечитувавъ газеты, ввѣйшовъ слуга и подавъ листи, въ якихъ приватнѣ люде доносили про марнотратне жите его сына.

Аксель знавъ про поведенье Едварда на чужинѣ и се его немало мучило. Рѣвножь и Мартина, котрый служивъ пятьдесять а може и бѣльше лѣтъ ретельно для свого пана, турбувало таке поведенье его сына.

Одного разу рано, по приходѣ листѣвъ зъ почты, Аксель явивъ ся якъ звычайно въ пана Овердіка, и въ пѣвъ години пѣзнѣйше, коли звѣдты вѣйшовъ, правдива блѣдѣсть

покривала его лице, а на чолѣ оказавъ ся выразъ трѣвоги. Не кинувши поглядомъ на жадного урядника въ канторѣ перейшовъ скоро ихъ кѣмнату, вѣдтакъ подвѣрье и опынивъ въ магазинѣ у Мартина.

— Що стало ся? — спытавъ Мартинъ, запримѣтивши трѣвогу на чолѣ молодого пріятеля. — Вы выглядаете якось дивно!

Аксель схыливъ голову.

— Лихо коло насъ! — вѣдповѣвъ вѣнъ.

— Ну, що стало ся, що стало? — спытавъ Мартинъ поспѣшно — говорѣтъ скоро! Я старый чоловѣкъ и выдержу всьо. Кажѣтъ скоро: що за лихо?

— Листи зъ Гаваны доносятъ, — говоривъ Аксель — що нашъ бравый капѣтанъ, якій доводивъ кораблемъ »Емма Овердѣкъ«, умеръ на жовту фебру и що Едвардъ, кокрый обнявъ сейчасъ провѣдъ, веде легкодушне житье и розтрачуе великѣ сумы грошей. Нашъ кореспондентъ пише, що заразъ треба зробити вѣдповѣднѣ кроки, щобы еще ратувати, що дасть ся выратувати. Корабель »Емма Овердѣкъ«, повный дорогихъ ладункѣвъ, теперь страченый и страченый лише черезъ легкодушнѣсть сына дому! Щось страшного!

Мартинъ стоявъ, якъ пѣдкошена цвѣтка, спустивши очи въ долину.

— Едвардъ розтратникъ! — сказавъ вѣнъ поволи придавленимъ голосомъ. Треба ратувати корабель, бо тутъ розходить ся щонайменше о оденъ мѣлїонъ! Я знаю що тамъ мѣстило ся, бо я самъ его ладувавъ. Шовковї матерїѣ. Аксель! Треба конче запобѣгти тому еще на часѣ!

— Але якъ, Мартине? — спытавъ Аксель. — Средства дому вычерпанї, коли панъ Овердїкъ заплатить довги Едварда, и мы всѣ пропали. О, Боже, яке зсылаешъ на насъ нещастье! Передъ тимъ згорѣли магазины въ Копенгазѣ и мы не дѣстали до теперъ анѣ сотика асекурациѣ, а зновъ и »Емма« въ небезпецѣ. Що-жь тутъ робити? Я весь заощадженый свѣй грѣшъ вложивъ въ пѣдприемство пана Овердїка и теперъ все зруйноване.

— Вы такъ зробили, Аксель? — сказавъ Мартинъ — вы увесь свѣй добутокъ вложили въ пѣдприемство? Всѣ заощадженї гроши? Ихъ певно було до якихъ 50 тысячъ талярѣвъ.

— Не говорѣмъ про се, Мартине! Що я мавъ тѣльки завдяки доброти пана Овердїка и то все належало до него, а теперъ зруйноване все и мы близькї руѣны.

— Еще нѣ! — вѣдповѣвъ Мартинъ певнымъ голосомъ. — Справа стоить лихо, але

прійдуть добрі часи и намъ верне ся все, навѣтъ зъ нагородою и те, що згорѣвъ нашъ магазинъ въ Копенгазѣ, та думаю, що успѣемо еще выратувати и »Емму«.

— Ай, подумайте, що я такожь служу поверхъ пятьдесять лѣтъ въ пана Овердіка! Ходѣтъ зѡ мною до моей кѡмнаты, тамъ маемо поговорити зъ собою кѡлька слѡвецъ.

Аксель пѡйшовъ зъ Мартиномъ до его комнаты. Мартинъ выимивъ добрый пакетъ старанно обвытый паперомъ и поставивъ на стѡлъ.

— Числѣтъ, Аксель! — сказавъ вѡнь. Се мои банкноты. Числѣтъ, бо я самъ не знаю, кѡлько ихъ тутъ есть.

Аксель розвинувъ пакунокъ и почавъ числити. Начисливъ на шѣстьдесять тры тысячѣ талярѡвъ.

— Га-га! — смѣявъ ся старый. — Вы певно и не повѣрили бы, що я такой богачъ. Берѣтъ сей цѣлый звѡй и обернѡтъ его на користь старого дому. Але не говорѣтъ нѣчого панови Овердікови, звѡдки маєте тѣ грошѣ.

Акселеви стали слези въ очахъ, коли вѡнь притиснувъ старого друга до своихъ грудей.

— Мы выратовані! — сказавъ вѡнь весело. — Ся сума выстане, щобы змѡцнити

захитаний кредитъ нашего дому и я сейчасъ наиблизшимъ пароплавамъ вѣдѣду на Кубу, щобы тамъ подивити ся на Едварда и »Емму Овердікъ«. Коли прибуду на часъ, то зъ певностію выратую корабель, вѣдбираючи провѣдъ зъ рукъ Едварда.

— Я ѣду такожь зъ вами — сказавъ Мартинъ, рѣшивши ся скоро. — Тутъ не маю нѣчого такого дуже пильного до роботи, а тамъ можу вамъ въ гдечѣмъ помѣгти. Въ заходнѣй Индіѣ есть такъ само богато лайдаковъ якъ и въ насъ, я знаю се!

— Ваше товариство менѣ на руку — сказавъ Аксель урадовано. — Ъдемо разомъ и то якъ найскорше, а теперъ иду еще побачити ся зъ паномъ Овердікомъ!

— Все добре, Аксель — сказавъ Мартинъ — але не забудьте: нѣ одного словечка про мене панови Овердікови. Вѣнъ не мае знати, вѣдки походять тѣ грошѣ.

Аксель побѣгъ вѣдъ Мартина, не дотикаючи землѣ. Его очи палали огнемъ. Упынивъ ся въ приватнѣй кѣмнатѣ пана Овердіка.

— Добрѣ вѣдомости! — заговоривъ поквапно. Приношу вамъ утѣху!

Аксель передавъ грошѣ и вартѣснѣй папери панови Овердікови, та заявивъ, що оба зъ Мариномъ вѣдѣзджають на Кубу.

— Звѣдки тѣ грошѣ? — спытавъ Овердѣкъ, въ котрого голосѣ пробивало ся зворушенье. Але нѣ, не потребуешь менѣ сего казати, Аксель, — то старый Мартинѣ давѣ свѣой зложеный грѣшѣ, щобы ты обернувѣ на мою користь такѣ само, якѣ и ты свѣой грѣшѣ пожертвувавѣ для мене. Чи думаешь, що я не знаю про то, мѣой сыну! О, Боже, дякую Тобѣ зѣ цѣлои душѣ, що ты пѣославѣ менѣ такѣ вѣрнѣй серця! Ты и Мартинѣ, вы оба есьте гордостю и утѣхою мого житя. Але колись прѣйде часѣ, що я вамѣ зможу вѣдплатити ся за вашу любовь и вѣрностѣ для мене. Такѣ, ѣдьте оба на Кубу и ратуйте мого нечемного сына зѣ руѣны. Въ жаднѣй лучшей руки, якѣ тѣольки въ вашѣй, можу повѣрити свою судьбу!

Аксель поробивѣ приготоваля до вѣдѣѣзду и по двоухѣ дняхѣ попливѣ Одрою на корабли. Мартинѣ товаришивѣ ему. Панѣ Овердѣкъ вѣдпровадивѣ ихѣ ажѣ до покладу корабля и зѣ слезами въ очахѣ прашавѣ ся зѣ ними.

— Богѣ зѣ вами! — бурмотѣвъ вѣонѣ нишкомѣ. — Щосѣ вѣшуетѣ мому серцю, що я васѣ зновѣ небавомѣ побачу и пережѣю не оденѣ день въ щастю и радости зѣ вами! Кобы той внутрѣшный голосѣ тѣолько сповнивѣ ся и щобы я васѣ побачивѣ знова тутки!

V.

Якъ разъ на часъ.

Въ мѣстѣ Гаванѣ, дуже багатой пристани Куби, панувавъ великій рухъ, коли европейскій пароходъ, припливши до берега, спустивъ якорь. Аксель и Мартинъ скочили до першой лѣпшой лодки и небавомъ упынили ся въ однѣмъ зъ найкрасшихъ готелѣвъ. Вѣддакъ Аксель пѣйшовъ шукати корреспондента пана Овердіка, щобы засягнути вѣдъ него найконечнѣйшихъ вѣстей про Едварда. Мартинъ зновъ удавъ ся на побереже, щобы вѣдшукати корабель «Емма Овердікъ», Недовго шукавъ Мартинъ за кораблемъ, бо вже здалека его побачивъ и сейчасъ всѣвши на лодку, причаливъ до него.

Роздало ся голосне «урра» матрозѣвъ.

— Ого, молодцѣ! вы вже здалека пѣзнали мене — сказавъ вѣнъ, скочивши на помѣсть и стискаючи руки своихъ людей. — Здоровлю васъ всѣхъ!

— Славно! Мартинъ есть тутъ — гули хлопцѣ на помостѣ, а керманичъ выступивъ напередъ, щобы тепло та сердечно привитати старого наглядача магазину.

— Ну, слава Богу! Велика для насъ радѣсть васъ тутки вытати — сказавъ вѣнъ. —

Приходите якразъ въ пору, Мартине, бо сподѣю ся, що маєте повновласть пана Овердіка обняти тутъ провѣдъ.

— Не я, Петре, — мовивъ Мартинъ — але молодой панъ Аксель Боргвардъ мае то право и вѣнь зробить тутъ порядокъ. А дежь панъ Едвардъ?

— Богъ его знае! — вѣдповѣвъ керманичъ. — Вѣнь десь певно у мѣстѣ розтрачуе грѣшь батька! Вже вѣдъ тыждня мы его не бачили, и мѣсто плисти до американьскихъ пристаней, мусимо тутъ лѣнюхувати и дивити ся, якъ пропадае добро нашого пана!

— Такъ не буде, Петре! — вѣдповѣвъ Мартинъ. — Вѣдъ теперъ не слухайте нѣкого, тѣльки повинуйте ся приказамъ Акселя Боргвардъ. Я прійшовъ се вамъ сказати и теперъ можу пойти назадъ въ мѣсто, щобы вѣдшукати Акселя и Едварда.

Коли Мартинъ переглянувъ товари и все найшовъ въ порядку, то заразы дѣоставъ ся на побереже, где на Гафенкіи стрѣнувъ ся зъ Акселемъ, котрый хотѣвъ оглянути корабель »Емма«.

— Я теперъ звѣдти вертаю — сказавъ Мартинъ — и давъ людямъ потрѣбнѣ вказѣвки. Але що есть зъ Едвардомъ?

— Погано! — була вѣдповѣдъ. — Вѣнь попавъ ся въ руки лотрѣвъ, якѣ его були.

бы знищили, якъ-бы мы не прибули сюды на часъ. Панъ Уксманъ, нашъ кореспондентъ, надармо шукавъ его въ товариствѣ лайдакѡвъ. Але що ему не вдало ся, намъ удасть ся, Мартине! Панъ Уксманъ обѣцявъ ся ни нѣ насъ запровадити до гостинницѣ, где звычайно перебувае Едвардъ. Чи пойдете зѡмною туды, Мартине?

— Розумѣе ся! — вѡдповѣвъ вѡнъ скоро. — Мусимо однакъ десь въ таке мѣсце сѣсти, щобы вѡнъ насъ не пѡзнавъ.

— Добра гадка! — сказавъ Аксель. — Таки такъ треба робити, щобы вѡнъ насъ пѡзнавъ.

О девятѡй годинѣ вечеромъ прійшовъ панъ Уксманъ, щобы Акселя и Мартина попровадити до гостинницѣ, въ котрѡй мали застати Едварда. Оба поперебирали ся за морякѡвъ, щобы ихъ нѣхто не мѡгъ пѡзнати. Въ шинку гомонѣвъ дивный крикъ и верескъ. Але они не ввѡйшли до переднои кѡмнаты, але задными дверми, котрими попровадивъ ихъ Уксманъ, ввѡйшли до затишнои кѡмнатки, яка межувалась склянными дверми зъ ясно освѣченою салею. Сѣли за стѡлъ коло склянныхъ дверей, щобы имъ було выгѡднѡйше заглядати до сальону.

— Еще за вчасно, — сказавъ Уксманъ — нѡчнѣ птыцѣ приходять трохи пѡзнѣйше,

однакъ тимъ лучше, що будемо выдѣти, хто входить и выходитъ.

Водтакъ казавъ дати кѣлька фляшокъ вина и всѣ тры розмовляли зъ собою свобѣдно, такъ що каждый, хто увѣйшовъ, уважавъ ихъ за щоденныхъ гостей каварнѣ.

Выбила перша година, а Едварда еще не було. Водтакъ увѣйшло двоухъ людей до кѣмнати, въ котрѣй находили ся нашѣ прѣятелѣ, и сѣвши въ кутку за стѣлъ, зажадали вина. Аксель не звертавъ на нихъ доты уваги, доки не почувъ, що они бесѣдуютъ мѣжь собою по нѣмецки. Вѣнъ и панъ Уксманъ почали розмовляти по испаньски, а Мартинъ, котрый не розумѣвъ той мовы, не втручавъ ся до розмовы. Аксель давъ зрозумѣти Мартинови знаками пальцѣвъ и губый, щобы мовчавъ.

Мартинъ зрозумѣвъ се и державъ ся цѣлкомъ спокѣйно.

— Се нынѣ мусить стати ся, — чувъ Аксель, якъ говоривъ оденъ зъ чужинцѣвъ — мусить, бо вѣнъ выхопитъ ся намъ зъ рукъ и коли мы сегодня его добре не обмо-таемо сѣтями, такъ все пропало. А для насъ була бы велика шкода не мати »Емму Овердѣкъ«, котрый вартуе напевно мѣлѣонъ американьскихъ долярѣвъ!

— Корабель буде нашъ! — вѣдповѣвъ другій. — Мы его уноѣмо нынѣ испанскимъ виномъ, а я еще докину порошокъ въ его склянку, и тогда можемо пѣдшахруваты карты.

По тихъ словахъ встали и оба вѣдѣшли до салѣ.

— А не казавъ я? — почавъ першій Уксманъ. — Въ самъ часъ прибули вы.

Не довго по тѣмъ появивъ ся Едвардъ и сѣвъ бѣля двохъ незнакомихъ. Почала ся гра. Едвардъ бувъ трохи пѣдхмеленый, а тѣ поѣли его еще дальше. Въ грѣ стративъ Едвардъ все.

— Побургуйте менѣ, не маю вже бѣльше нѣчого — сказавъ вѣнъ до тихъ двохъ чужинцѣвъ.

— Мы самѣ все стратили, — говоривъ оденъ зъ нихъ, — але ты маешъ корабель коло пристаны, грай на него, може вѣдѣграешъ.

Едвардъ не знавъ вже, що робить.

— Добре, — кричавъ вѣнъ — мѣй корабель! На кѣлько его оцѣнюете?

— На сто испанскихъ пѣстрѣвъ — вѣдповѣвъ той, що державъ банкъ зъ холоднымъ спокоемъ.

— Вѣнъ вартуе бѣльше, але най буде!—

пробурмотѣвъ Едвардъ. — То нѣчого не робить, отже граємо!

Почала ся гра. Той що мѣшавъ карты, пѣдкинувъ вправною рукою свому товаришеви добрї карты. Але заки вѣнъ одну зъ нихъ поклавъ на стѣлъ, а вже почуло ся голосне »стѣй!« и Аксель приступивъ до стола gry.

— Що есть, чого хочите? — спытавъ одень зъ чужинцѣвъ.

— Хочу оберегти сего пана вѣдъ знищеня — сказавъ Аксель спокѣйно и холоднокровно. — Сей молодой панъ, Едвардъ Овердїкъ, не смѣе програти корабля.

— Чому нѣ!

— Зъ тои простой причины, що я есьмъ властителемъ »Еммы«. Глядѣтъ, ось моя повновласть!

Незнакомї хотѣли почастувати Акселя кулаками, але побачили передъ собою здорового Мартина, понехали и сейчасъ забрали ся.

— Въ самъ часъ прибули вы! — сказавъ кореспондентъ.

— Такъ, въ самъ часъ! А за вѣсти, якї вы слали до Стеттїнъ, вѣдвдичить ся вамъ панъ Овердїкъ.

Вѣдтакъ удали ся всѣ на нѣчный супо-

чинокъ. На другій день рано повставали зъ сердцемъ, повнымъ щастъ и радости.

Старый дѣмъ Овердіка уратованый — сказавъ Аксель до Мартина, коли сидѣли при снѣданю. — Панъ Овердікъ зъ певностію буде зъ насъ задоволеный.

— Вы на се заслужили, Аксель! — сказавъ старый Мартинъ. — Вашому скорому рѣшеню, сюды прибути, завдячуемо, що старый дѣмъ дальше удержитъ ся на твердыхъ пѣдвалинахъ!

— Нѣ, вамъ передовсѣмъ належитъ ся вѣдвядчитись, Мартине, бо вы пожертвовали грошѣ и вѣрнѣсть для своего пана — говоривъ Аксель зъ чутьемъ.

— Дурницѣ! — сказавъ Мартинъ зимнокровно. — Вы нене заохотили до того своимъ добрымъ примѣромъ.

— Ну, не сварѣмъ ся дальше! — сказавъ Аксель и его очи запалали краснымъ огнемъ. — Мы сповнили свою повиннѣсть и обовязокъ и все теперь добре. Тобѣ, о Боже! дякуему, що Ты допомѣгъ намъ въ сѣмъ дѣлѣ!

— Такъ, Богови дяка! — сказавъ Мартинъ и стиснувъ своему товаришеви руку.

Дѣмъ Овердіка бувъ уратованый черезъ вѣрнѣсть Акселя и Мартина и стоявъ

зновъ на твердѣмъ фундаментѣ, якъ передь тимъ.

Але такожъ и Едвардъ бувъ уратований. Панъ Овердікъ по щасливѣмъ поворотѣ Акселя и Мартина, притиснувъ ихъ до свого серця и сказавъ зворуженымъ голосомъ:

— Добре тому, хто мае такихъ вѣрныхъ приятелѣвъ, якъ я. Зъ ними чоловѣкъ есть щасливый. Дякую Тобѣ, Боже, що Ты пѣславъ менѣ такі добрі душѣ!

ДОДАТОКЪ.

Бджола и мухи.

Хтось Мухамъ набрехавъ,
Що на чужинѣ краще жити,
Що слѣдъ усѣмъ туды летѣти,
Хто щастя тутъ не мавъ.
Наслухались двѣ Мухи того дива
(Про те наибольше Чмель гудѣвъ):
»Тутъ-кажутъ — доля нещаслива,
Дурный, хто досы не летѣвъ!
Покиньмо, кумо, сю краѣну —
Нехай ей хрѣнь!
Та помандруймо на чужину,
Ажь до веселыхъ тихъ долинъ,
Де доля кращя витає,
И, може, плаче, насъ ждучи...
Зими тамъ, кажутъ, не буває, —
Гуляй, безпечно живучи!«
Такъ одна муха — цокотуха
Базѣкала зъ кумою вдвохъ, —
Коли поглянуть на горохъ —
Сидить Бджола та мовчки слуха.
— »Здоровенькй булы!«
Обыдвѣ Мухи загули:

»Отъ добре, що зустрѣлись зъ вами..

А ну-же й вы збѣрайтесь зъ нами!«

На те Бджола сказала имъ:

»Шкода! Я рѣдну сю краѣну

Не промѣняю на чужину,

Нехай се щасте вамъ самимъ.»

А Мухи разомъ задзижчали:

»Ось годѣ, не кажѣть!

Жили мы тутъ — добра не знали,

Бодай бы такъ не жить!

Не то пани, дурнѣ селяне —

Усяке шкодить намъ;

Що дня таке житя погане, —

Колись такъ буде и вамъ!«

— »Нѣ, я сего не сподѣваюсь!

Сказала имъ Бджола:

»Менѣ шаноба скрѣзь була,

Бо я безъ дѣла не тиняюсь,

А вамъ —

Однаково що тутъ, що тамъ:

Вы нѣ на кого не жалкуйте;

Обридло тутъ — туды мандруйте;

На втѣху павукамъ.»

— — —

Я про охочихъ до мандрѣвки

Давно сказать хотѣвъ:

Хто дома зледащѣвъ,

Тому не жаль домѣвки.

Дѣды мовляли имъ колись:

Идѣте, ринде,

Куды инде, —

На що вы намъ здались?

Тамъ, може васъ не знати муть.

То й риндою не звати муть,

Л. Глѣбовъ.

Чи голосна церква.

Ставъ у церквѣ батько зъ сыномъ.

Церкву вже кѡнчали:

Засклепили, побѣлили

Олтарь прибивали.

— Слава Богу, — батько каже, —

Спромогли ся люде;

Лишь не знати, якъ то вона —

Чи голосна буде?

Постѡй хиба, каже, сыну,

Передъ образами,

А я пѡйду та для пробы

Свисну за вратами! —

Пѡйшовъ, свиснувъ разѡвъ кѡлька,

Назадъ повертає:

— А що, сыну, голосная? —

Хлопчину пытає.

— Голосная! — хлопець каже:

Такъ и б'є луною!...

— Ану-жь, сыну, по́йди свисни,

А тутъ я постою!

— Отце але! — каже хлопець:

Мали що сказати!

А чи-жь то я якій дурень —

У церквѣ свистати!?

Стефанъ Руданьскій.

Страшный судъ.

Въ страшно - судную недѣлю
Ксьондзъ казане говоривъ.
Ставь за Божий судъ казати,
Та и на грѣхъ пересоливъ.

Слухавъ, слухавъ бѣднй мазуръ,
Далѣ тяженько зѣтхнувъ,
Подививъ на Єзуса
И головою похитнувъ.

»Коли такъ, промовивъ, Єзу,
Ты судити насъ будешъ,
То будь певный, самъ якъ палець
Середъ раю заживешъ!«

Стефанъ Руданьскій.

